

Petrarce. — Potem pride Jurčič „di Maljava (Carinzia) (sic!) fu romanziere jugoslavsko“. — Stritarja itd. ni. — Izmed drugih Slovanov sem naletel tudi na Preradovića „fu poeta croato“ —, na Puškina, ki je vsaj „celebre poeta russo“, in Lermontova, ki je tudi „celebre poeta“. — Tudi Miklosich mu je znan kot „slavista, prof. nell' Università di Vienna (Vergl. Gramm. der slaw. Sprach.)“. — Ni ravno dosti in tudi ne natančno, a vsaj nekaj je. Želeti bi bilo, da bi prišlo do večjih stikov tudi z italijansko znanostjo in slovstvom, da tako dospemo počasi tudi tukaj do pravega razumevanja drug drugega. Očividno prof. Garollo ni rabil nikakih slovanskih virov, ampak kak netočen nemški „Lexikon“, kajti drugače bi bil dobil več in natančnejšega gradiva.

Dr. Bratina.

Glasba.

Koncert zagrebskega pevskega društva „Kolo“, ki se je vršil dne 6. novembra 1909 v Unionovi dvorani, je bil zlasti v enem oziru zanimiv: izvajani program je obsegal sama izvirna hrvatska dela, s katerimi smo se z veseljem seznanili. Nam dosedaj manj znani, oziroma popolnoma neznani v tem koncertu izvajani skladatelji so se vsi izkazali muzike, ki razpolagajo z dobršnim muzikalnim talentom in tudi znanjem. Koncert se je začel s Srečka Albinija overturo k operi „Tomislav“; spretno zgrajena stvar, ki se odlikuje ne toliko z originalnostjo svojih temat kot z brezskrbnim tokom in zmisлом za efekt. Njenemu značaju primerno jo je tudi bleščeče izpeljal g. Talich; to pot mi na njem le ni ugajalo, da je uporabljal brez prave potrebe kar kričeče geste, ki občinstvo, podvrženo zunanostim, res demoralizujejo. — Izmed drugih stvari je zgodovinsko zanimal zbor Hrvatice iz Lisinskega opere „Porin“. Kakor svež, prozoren, kristalnočist studenček je. Pel ga je ženski zbor, ki ima prav čvrste glasove, nekam preveč pravilno, skoro suhoparno (vsaj za moj občutek). Sploh se mi zdi, da je ženski zbor precej manj discipliniran od moškega, ki je v zboru Iv. pl. Zajca „Crnogorac Crnogorki“ in v Vilko Novakovem „Bi mirna noć ...“ (z interesantnim srednjim stavkom) pokazal pod trudoljubivim vodstvom g. Andela vsega vpoštevanja vredne vrline. Pač pa se je obnesel mešani zbor v narodnih hrvatskih pismih, ki jih je nekatere izvrstno izvedel in žel obilico priznanja. So to stvari, ki se prikupijo s svojo izrazito samoniklostjo. Motilo je le ponekod njih odelo; nemirna, krčevito hromatizujuča harmonizacija je nekaterim močno popačila lice. Pesmim preproste, naivne melodične vsebine vendar ne gre vrivati strastnih, tragičnih gub hromatike, kakor bi n. pr. gotovo nikomur ne prišlo na misel, spremljati mehko lirično pesem s pozavnami, velikim bobnom in renami. Uporabljena sredstva naj bodo primerna vsebini umetnine! — Lep obet je Hatzejevo delo „Noć na Uni“. On je Mascagnijev učenec, in marsikak okret v tem njegovem delu ima še mojstrove poteze, vendar zlasti zadnji stavek dela kaže tako svež temperament in tako mladosten, obenem naraven polet, da senf se spoznanja s tem delom iskreno razveselil. Tudi Hatzejeva pesem za glas s spremljevanjem klavirja „Da sam bogat“ je simpatično občutena. Rosenberg-Ružićeva solopesem „Biser-suze“ mi je pa pustila manj ugoden vtisk; začenja zanimivo, pozneje pa se poplitviči.

Koncert je sijajno zaključilo mogočno stopnjevano „More“ Iv. pl. Zajca, o čigar velikem pomenu kot hrvatskega skladatelja bi bilo, kakor je že znan, pač odveč govoriti.

Če premotrim celotni vtisk tega za nas zelo pomembnega koncerta, se mi vriva ista misel, kakor če primerjam sedanjo dalmatinsko razstavo s prejšnjo slovensko.

Še nas čaka dobršno dela, predno bo povprečni nivo naše umetniške produkcije na isti višini s hrvatskim. — In lepo bi bilo, če bi bil rezultat tega medsebojnega umetnostnega spoznavanja ta, da bi našo umetniško produkcijo čvrsto pognal na kvišku!!

— a —

Venček triglasnih narodnih pesmi za šolo in dom. II. Sestavil in na svetlo dal Anton Kosi (v Središču). L. 1909. Cena 50 h. Pri večjem naročilu znaten popust. — Zvezčič obsega deset pies, samih lahkih, tudi preprostemu človeku umevnih, ljubkih skladb. Napevi se bodo hitro priljubili in opozarjamo osobito razna pevsko društva po deželi nanje.

Gledišče.

Slovensko gledišče. A. Drama. Zadnji čas smo imeli nekaj lepih dramskih predstav, ki bi zaslužile, da bi se nekoliko obširneje bavili z njimi, a nam, žal, nedostaje prostora za to. Tako je Strindbergova tridejanska žaloigra „Oče“ odlično dramatično delo, o katerem bi se dala napisati cela študija. Z občudovanja vredno duhovitostjo zastopa tu pisatelj svoje mnenje napram ženski in z neoporečno logiko dela svoje zaključke, dasi se ne da tajiti, da izvira ta logika iz boleznega, abnormalnega razpoloženja. Par zunanjih stvari moti nekoliko v drami. Tako se vidi malce neverjetno, da bi se dal ritmojster kar na tako lep način obleči v prisilni jopič. Tudi mrtvoud, ki zadene ritmojstra, je bolj ali manj deus ex machina, a teh nedostatkov se človek komaj zaveda spričo efektnih prizorov in duha iskrenih se dialogov.

Uprizoritev te novitete dne 16. novembra je bila ena najlepših, najzaokroženjših predstav, kar smo jih videli kdaj na našem odru. Navzočnost Ig. Borštnika iz Zagreba, ki je igral v vlogi ritmojstra ter iznova pokazal svoje igralske vrline, je brez dvojbe vplivala tudi na druge igralce, ki so se vsi resno potrudili, da bi dovedli svoje zmožnosti primerno do veljave.

Prav zadovoljila nas je tudi Šubertova tridejanska drama „Žetev“ — izvrstno komponirano delo, ki ima od vsega spočetka jasno svoj končni cilj pred očmi in vzdrži baš vsled tega pozornost gledalčeve do kraja v napetosti. Uprizorila se je prvič na našem odru ta drama dne 6. novembra. Tudi ta predstava je bila dostojna. Odlikoval se je zlasti g. Verovšek v glavni vlogi, ki jo je izdelal do najmanjše nianse tako, da smo ga bili zopet enkrat prav veseli.

Literaren večer v pravem pomenu besede smo imeli dne 25. novembra, ko se je predstavljala prvič na našem odru Antona Čehova štiridejanska drama „Striček Vanja“, kajti prav nič dramatičnega nima na sebi ta drama in zanima le po miljeju, v katerem se nam prikazujejo posamezni prizori, in po finih potezah, s katerimi so risani značaji nastopajočih oseb. Uverili smo se ta večer lahko iznova, da so Rusi prvi, kar se tiče poznanja človeške narave, človeške psihe, in da so na pr. ljudje kakega Zole prave karikature v primeri z ljudmi, ki jih srečujemo v Čehovih delih. Seveda nas je skoro groza spričo teh ljudi, in če tako gledamo te razne osebe, se vprašamo nehote: Ni li v vsej širni Rusiji prav nobenega solnčnega lica? Zakaj, zakaj nam ne pokažejo ruski pisatelji enkrat tudi kaj veselega iz svoje domovine?

Kronika

Njegove pesniške zbirke nosijo naslove: Po mojem zakonu (1910.), Tovariši (1912.) in Elegije (1920., v založbi Mercure de France).

Nekaj verzov in proze je obelodanil še v knjigi »Človek na čelu« (1909.).

P. K.

Prešernova zabavljica »Novi Pegasus«, oziroma »Kam je prešel polž iz Višnje gore«. (V korekturo komentarja Marnovega v Jezičniku XV, 6, Žigonovega v Prešernovi čitanki 132 itd.) Ta puščica se nahaja že med onimi 15, ki jih je dobil Kastelic za 3. zvezek Čbelice od Prešerna še pred avtorjevim odhodom v Celovec, torej pred koncem januarja 1832, jih prepisal, jim pripisal po pesnikovih intencijah pozneje še tri, poslal vseh 18 Prešernu v Celovec v korekturo, jih dobil nazaj obenem s pismom Čopu z dne 20. februarja 1832 (Lj. Zvon 1888, 569), in sicer pomnožene zopet za dve novi številki (Zbornik Matice Slovenske 1903, 133/8) in jih vsaj že 12. aprila 1832 imel s 3. zvezkom Čbelice v Blaznikovi tiskarni (Žigon, Komentar k Prešernovim Poezijam 7). Župnik na Višnji gori je bil ves ta čas še Jakob Križaj († 12. junija 1832.), ki ga zaman iščemo med slovenskimi poeti te dobe; a Janez Cigler, čbeličar, je pastiroval takrat arestantom na ljubljanskem gradu, župnijo višnjegorsko pa dobil šele s 30. septembrom 1832 (Vrhovnik, Cigler 10). Puščica torej ni naperjena specijalno na Ciglerja, ampak meri splošno na nivo čbeličarske poezije, ki se je zdela Prešernu brezpomembna, čim jo je začel meriti z evropskim merilom. Gre torej za pendant k »Ahacelnovim pesmam«, ki so pod nadpisom »De gustibus non disputandum« v 3. zvezku Čbelice tudi hotele naglasiti le nizek nivo čbeličarske poezije, a še bolj nizek nivo njenih čitateljev (prim. moje opombe v Časopisu za zgodovino in narodopis, XIX, 40).

Fr. Kidrič.

Pevsko društvo »Ljubljanski Zvon«. (Ob priliki koncerta 13. novembra 1924.) »Ljubljanski Zvon« je danes izvrsten, vzoren, dobro ubran, lepo doneč instrument, ki ga igra Zorko Prelovec prav virtuozno. Prelovec je odličen tehnik, dober interpret — skoro izključno impresionist. Ko bo še objektivnejši napram različnim slogom posameznih skladb in še sprejemljivejši za doživetja, ki so vdahnjena v skladbe, mu bo duša omamljena tudi ob najskrivnostnejših mestih in se bo čutila neizrekljivemu bliže — tedaj bo to brez dvoma eden naših najidealnejših pevovodij.

Reproduktivni umetnik ustvarja samo takrat, ko izraža čuvstva, ki sta jih pesnik in skladatelj občutila, ko sta ustvarjala. Pravi interpret jih mora še enkrat doživeti. Po večini pa naši pevci niso poeti in igralci, ki bi bili zmožni občutiti še enkrat na odru pesem, za katero jim je čuvstvo popolnoma otopelo pri dolgotrajnih in monotonih vajah. Proizvajajoči glasbenik pa mora imeti to zmožnost, v nasprotnem primeru so pesmi samo avtomatično zdrdrane, kvečjemu akademsko reproducirane fotografije žive podobe. Brez doživetja zapete pesmi ne lijejo v srce poslušalca, komaj da mu zabrne v ušesih. Pri resnični umetnosti mora tudi poslušalec imeti občutek lastnega doživljanja. To doseže samo pevovodja, ki je dober improvizator in ki ume s sugestivno močjo vplivati na pevce. Prelovec je improvizator in ima sugestivno moč ter se obojega tudi zaveda. Saj je zahteval in dosegel, da mu poje zbor na pamet gotovo zato, da bi ves zbor mogel slediti njegovemu razpoloženju in volji. Predpogoji so bili vsi tukaj, a kljub temu pri večini pesmi nisem imel občutka resničnega doživetja. Krivda bo najbrže v tem, da pri Prelovcu nista še tehnika in estetika uravnovešena, da uporablja vso tehniko le preveč za preračunane, zgolj zunanje efekte, ali pa v najboljših

Kronika

primerih za zunanjo poezijo. Slabo je, če tehnika (ritmika, metrika, dinamika, agogika, intonacija, dihanje, vokalizacija, deklamacija, izgovarjava) ni dovršena, toda če je kljub temu pesem toplo občutena, je glavni namen dosežen, nikdar pa ne, če je vsebinsko podajanje pomanjkljivo. Ideal je seveda obojestranska dovršenost, minus pa ne sme nikdar težiti vsebine. Moj namen ni omalovaževati tehniko (četudi bi poudaril, da je človeški glas najpopolnejši instrument in potrebuje od vseh drugih najmanj tehnike), a najbolj važno se mi zdi, da podčrtam pomen estetike. Danes že vsak lajik kritizira proizvajajoče glasbenike: vokalizacija slaba, izgovarjava slaba — pevec za nič. Ne, to ni res, umetnik ostane umetnik, če bi tudi prepeval vso pesem samo z enim vokalom, sicer bi ne bil noben instrumentalist pravi muzik. Ugotoviti hočem, da je vsebina primarnega, tehnika sekundarnega pomena. Dirigent mora pri podajanju lastno poetično vizijo užgati v srcih proizvajajočih in poslušalcev — to je umetnost.

Spored koncerta, ki ga je absolviral »Ljubljanski Zvon«, je bil zelo lep, prežet z napredno ideologijo, raznovrsten po slogu, vsebini in tehniki. Obsegal je a capella zборе: Adamiča, Biniškega, Lajovica, Mokranjca, Premrla, Ravnika in šest otroških pesmi Adamiča in Lajovica za ženski zbor s spremljevanjem klavirja. Ves težki spored je zbor zapel na pamet, kar ni doslej dosegel še noben slovenski zbor. Najbolje je bil izvajan Premrl »Polžek«, prepojen z naivnim religioznim humorjem, spominjajoč po tehniki na madrigale skladateljev 15. in 16. stoletja, a veje kljub temu iz njega pristen ljudski (naroden) ton, objet (po harmoniji) od romantičnega folklorizma. To pesem je Prelovec prav poetsko občutil. Tudi otroške pesmi, polne naivnega humorja, šegavosti, burlesknosti in grotesknosti, so bile izvajane dovršeno. K pravemu podajanju teh pesmi je mnogo pripomogel dirigent Štritof. Lajovic in Adamič sta velika mojstra v otroških pesmih, ki zahtevajo interpreta mimika — in to je Štritof v polni meri.

Ves koncert je v meni zapustil globok vtis. Prelovčev »Zvon« je danes umetniška korporacija, ki lahko gre v svet in pokaže lepoto naše pesmi, dušo tistega naroda, ki je srečen in bogat, samo kadar poje in trpi. Ta zbor je Prelovec pred leti popolnoma razbil, ga prelil in nato začel potrkvati na njem, najprej ob narodnih praznikih pri ljudskih veselicah. Med veselim igrčkanjem pa ga je večkrat zavedel v koncertno dvorano, kamor predvsem spada. Danes vrši »Zvon« važno kulturno misijo. Kajti Prelovec je organizator-sistematik, izvrsten metodik. V teku nekaj let je zbor dvignil do umetniške višine, ga vodil po največjih krajih Slovenije, bil z njim tudi v Beogradu. Zbor ima danes lep arhiv in založbo muzikalij. V par letih je zbor založil 10 moških, 2 mešana zbora, 6 ženskih dvošpevov s spremljevanjem klavirja in pet samospevov. Vse to je rodila s pomočjo njegovih navdušenih, zvestih in inteligentnih pevcev Prelovčeva velika ljubezen, zmožnost in nepopisna požrtvovalnost za slovensko glasbo. Udeleževal se je tudi kot glasbeni kritik in nastopa zadnje čase kot glasbeni esteta pri mladinskih koncertih s poljudnimi predavanji. Naši podeželski zbori imajo v njem ljudskega skladatelja, ki jim je ustvaril že mnogo zborov, katere prepeva kot ponarodele pesmi že vsa Slovenija. Pevska Zveza si ga je izbrala za svojega skupnega pevovodjo. Pridobila si je z njim dušo, s katero bo mogla povzdigniti lepoto slovenske pesmi. Dirigiral je že večkrat skupne zборе Zveze in njegova zasluga je, da je ta Zveza že več zborov založila. Želim mu še obilo velikih uspehov!

Srečko Kumar.

Urednikov »imprimatur« dne 27. marca 1925.
